



Теоретичний матеріал «Розкласти по поличках»

Складнопідрядні речення з підрядними означальними.
Синонімія складнопідрядних речень з підрядними
означальними і простих речень



СПР з підрядними означальними називаються речення, у яких **підрядна** частина відноситься до члена речення, вираженого іменником або словом, ужитим замість іменника.

Підрядні означальні частини відповідають на питання **який? яке? які? чий? чия? чие? чії?**

Підрядні **означальні** частини з'єднуються з **головною** за допомогою:

сполучників — — **щоб, що, наче, мов, ніби, як;**

сполучних слів — — **який, котрий, що, хто, чий, де, куди, звідки, коли.**

*Копай всередині себе криницю для тої води, яка зростає і твоєю оселю,
і сусідську (Г. Сковорода).*

Близькими до **означальних** є **займенниково-означальні** підрядні частини, які пояснюють член головного речення, виражений займенниками **той, такий, все, кожний**, ужитими в значенні іменника:

Те, що було, минулося, І знову не буде (Т. Шевченко).

За змістом **СПР з підрядними означальними** й **прості** речення з поширеними відокремленими означеннями, які виражені **дієприкметниковими зворотами**, часто бувають синонімічними, і вони можуть заміняти одне одного, тобто виступати як граматичні синоніми. Синонімія виникає при заміні підрядної **означальної** частини речення **дієприкметниковим зворотом** або, навпаки, при заміні **дієприкметникового звороту** підрядною **означальною** частиною.

! **Дієприкметниковий зворот** – це дієприкметник разом із залежними від нього словами.

Дієприкметниковий зворот і підрядна **означальна** частина СПР пояснюють іменник і відповідають на питання який? яка? яке? які?

Наприклад, порівняймо:

Степ, оповитий тишею, мирно дрімав.

Степ, що його оповила тиша, мирно дрімав.

Стрічатиме нас деревце, що ми посадили в юності. — СПР з підрядною означальною.

Стрічатиме нас деревце, посаджене нами в юності. — просте речення з дієприкметниковим зворотом.



Заміна підрядної означальної частини на дієприкметниковий зворот можлива тоді, коли:

1. Присудок **підрядної** частини стоїть у теперішньому або минулому часі:

Стрічатиме нас деревце, що ми посадили в юності.

Стрічає нас деревце, що ми посадили в юності.

Зверни увагу!

Заміна неможлива, якщо присудок має форму майбутнього часу, оскільки дієприкметники не мають форм майбутнього часу; також якщо присудок виражений дієсловом умовного способу.

Заміна також неможлива, якщо від дієслова-присудка **підрядної** частини не утворюються дієприкметники певних форм:

Маринка захоплено дивиться на квітку, яка розкрила свої пелюсточки.

2. **Підрядна** частина приєднується до **головної** за допомогою відносних займенників **що** (=який), який, котрий:

Стрічатиме нас деревце, яке ми посадили в юності.

Зверни увагу!

Заміна не відбувається, якщо **підрядна** частина з'єднується з **головною** за допомогою сполучників **що, щоб, мов, немов, мовби, наче, начебто, ніби** та сполучних слів **хто, чий, де, куди, звідки, коли, як**.

3. Відносний займенник стоїть у знахідному відмінку без прийменника, а присудок виражений перехідним дієсловом:

Засипав сніг стежку, яку миша протоптала.

Засипав сніг стежку, протоптану мишею.



Заміна простого речення з дієприкметниковим зворотом на складнопідрядне речення

1. Добирається **сполучне слово** який (котрий, що (=який)) і узгоджується в роді, числі, відмінку з означуваним словом, від якого залежав зворот.

2. **Дієприкметник** перетворюється на присудок (на дієслово-присудок) **підрядної** частини.

Миколка простягнув руки, засмаглі на сонці.

Миколка простягнув руки, які засмагли на сонці.

2. Додаток в орудному відмінку дієприкметникового звороту часто перетворюється на підмет.

Душа, переповнена добром (Ор.в.), ніколи не зачерствіє.

Душа, яку переповнило добро, ніколи не зачерствіє.

(Але можна й так: Душа, яка переповнена добром, ніколи не зачерствіє. Душа, що її переповнює добро, ніколи не зачерствіє).

Прості речення з дієприкметниковим зворотом доцільно вживати в діловому, науковому стилях. Складнопідрядне речення з підрядною означальною — в інших стилях, особливо в розмовному.

Усіх зацікавила інформація, яку передали по радіо.

Усіх зацікавила інформація, передана по радіо. (діловий стиль)